

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxíu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Mas Grau (Zona. part)

Aquest mas solia ser anomenat Grau del Pubill o Grau Gros, per diferenciar-lo del mas homònim, que era denominat Grau del Sebastià, i posteriorment, Grauet. Jaume Grau ja figura com a propietari del mas el 1586 amb motiu del pagament d'unes pensions d'un censal al blanquer de Manresa Joan Riudor, pagades a compte del seu veí Joan Sebastià Grau. Va pagar 16 lliures i 16 sous, i no recuperaria els diners fins el 1593. Hem recollit un parell de mostres més de l'activitat econòmica del Grau; el 1609, Benet Socarrats de Sant Mateu va confessar que li devia 8 lliures i 15 sous, el preu de quatre quarteres i mitja de blat, i el 1613 el Jaume va vendre per 10 ducats a Joan Bacardit de la Grevalosa un bou de pèl vermellós de deu anys d'edat. Referent a la vida familiar es pot dir que la seva muller era la Coloma, amb qui tenia, com a mínim, quatre xicots i una noia. El Joan es va casar amb Caterina Subirana, de Santpedor, el Martí amb Gerònima Vilar, i l'Àngela amb el ferrer Joan Sala, de Manresa.

ARXIU VILLEGAS

Finestral gòtic (1936)

El seu descendent Miquel Grau és mencionat per primera vegada com hereu el 1625, quan va vendre's un bou per 14 ducats a Gaspar Morros de Rajadell. L'abril de 1638 anava curt de blat, ja que ell i un altre pagès van haver de manllevar 20 quarteres de gra a Pere Alavern de Monistrolet. Van quedar que li pagarien el blat el proper dia de sant Joan, al preu que cotitzés a la plaça de Manresa el darrer dia de mercat del mes de maig. L'octubre de 1638 va necessitar més gra i va comprar a crèdit sis quarteres de blat segolós al noble Joan d'Amigant i a Joan Calafell de Manresa, d'ofici pedrenyaler. Un pedrenyaler fabricava pedrenyals o armes de foc. El preu va ser de 40 sous la quartera. L'any següent va tornar a comprar blat als mateixos. Va signar un debitori per sis quarteres de blat, una d'espelta i dues de civada. El 1645 deuria ser un any molt penós, perquè els preus eren molt alts; el Miquel va comprar sis quarteres de blat, pagant-les a raó de 5 lliures la quartera. El 1646 va vendre al mas Comas de Camps un ramat de bestiar, format per 30 ovelles i un marrà. En va fer 85 lliures.

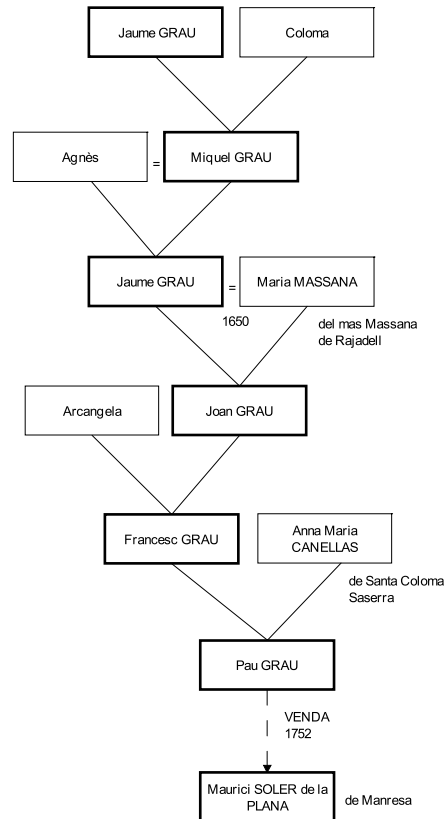
El 16 de novembre de 1639, Miquel Grau va haver de desplaçar-se a Cardona per tal de fer la declaració del capbreu. Va afirmar que la terra que tenia al voltant de la casa tenia una extensió d'uns 36 jornals, però que tenia, a més a més, diverses peces de terra separades. Eren les següents: Una peça de 20 jornals dita el Pla de Malagarriga i l'Obaga de davant del Bosc. Un tros de 50 jornals dit la Font del Grau i l'Obaga, el qual termenejava amb terres del Grauet, Tatger, Dalmau, Carol, Casellas i Bosch. Un altre tros de sis jornals dit la Peça del Trull, i finalment la Sorteta, un tros de mitja quartera que tocava amb la casa i l'hort de la Mongia. Tenia doncs, una propietat molt irregular i fragmentada. Les contribucions que havia de fer cada any al Senyor Duc eren de 12 sous en diner i la resta en espècie. Havia de pagar cens de pollastre, anyell i porcell, de 25 parts de verema n'havia de pagar dues, de 20 càrregues d'olives, una part, de 25 cavallons de cànem, dos, i de 25 parts de sembrat, n'havia de donar dues al Duc i una al rector en concepte de delme. Amb la seva muller Agnès va tenir el Jaume, l'hereu, i el Josep, però sembla ser que també va

estar casat amb una dona anomenada Joana, ja que l'Andreu i la Coloma eren fills d'aquesta.

Jaume Grau del Pubill va fer esposalles el 1650 amb Maria Massana, del mas Massana de Rajadell. Quan es van casar, la Maria era vídua de un tal Rossich. Dels fills que van tenir, tenim notícia de l'hereu Joan, de la Maria, casada el 1689 amb Baltasar Alegre i de l'Isidre, casat dues vegades, el 1695 amb Maria Torras de Subirana, de Fals, i el 1706 amb Agnès Mauri, de Manresa. Jaume Grau va fer testament el 1679. Joan Grau del Pubill va casar-se amb Arcàngela i va formar una família nombrosa formada bàsicament per noies; Cecília, Teresa, Francesca, Arcàngela i Maria. La prevalença de noies va ser un dels factors que va afavorir la crisi econòmica de la casa. De manera simplista es podria dir que en el sistema econòmic de l'època, fills mascles equivalia a braços per treballar la terra, mentre que filles equivalia a dots, que descapitalitzaven l'heretat. El Joan Grau va fer el 1700 un tracte curiós amb l'amo del mas Ferrer de Castellà. Li va vendre la parella de bous que tenia, que estava composta per un bou gris d'uns vuit anys i un bou ros d'uns set anys. El Ferrer n'hi va pagar al comptat cinc dobles i mitja d'or per cada un d'ells, però van quedar que posarien la parella de bous a la venda, i que anirien a mitges sobre el preu de venda, tant si fos amb guany, com amb pèrdua. Mentre no sortís comprador, la parella de bous seguiria treballant a casa del Grau, però en compensació, aquest hauria de donar cada any 4 quarteres de blat al Ferrer. Si mai el Joan Grau decidia recuperar-los, havia de restituir les 11 dobles que li havien donat. Aquell mateix any, el Joan i el seu fill primogènit Francesc van llogar per tres anys la sisena part de tota la producció de cereals, olives, vi, etc.. Els arrendadors eren els manresans Jaume Massana, mercader, i Josep Coma, blanquer. La política de les classes burgeses de la ciutat d'invertir els seus excedents monetaris en explotacions agrícoles dels pobles de la comarca va cobrar importància al llarg d'aquest segle, i tindrà una importància decisiva en el futur d'aquesta propietat, i en altres de Fals, com veurem tot seguit.

Francesc Grau va heretar una casa carregada de deutes. Pagaments de dots i legítimes de fins a tres generacions enrere, censals i altres deutes afeixugaven l'economia. I encara sort que tenia dos oncles concos a casa, però aquests ja eren vells i no podien ajudar gaire a la família. El 1730 va prendre una decisió dràstica; vendre's a carta de gràcia l'heretat. Li va caldre el vist-i-plau de la vella Arcàngela, que encara era viva i conservava alguns drets relatius al dot que havia aportat. El comprador va ser el magnífic senyor Josep Soler de la Plana, un acabalat negociant que tenia el títol de Ciutadà Honrat de Barcelona. El títol l'havia aconseguit per "botifler", ja que va posar-se al costat del rei Felip V en la seva lluita contra els bons catalans. Havent acabada la Guerra de Successió, el rei el va recompensar amb un títol que li garantia un escó perpetu a l'ajuntament de la ciutat i bones oportunitats pels seus negocis. La compra-venda es va pactar en 2.000 lliures, la major part de les quals no va anar a parar a les butxaques del Francesc, sinó que es va repartir directament als creditors. El Francesc, amb la seva muller Anna Maria

Canellas i els fills, va haver d'abandonar el mas dels seus ancestres i marxar a viure a Monistrollet. Allà el 1741 va casar la seva filla Francesca amb Victor Febrés, de Sant Vicenç de Castellet. El mateix any, el Francesc va veure com la Caseta del Grau, juntament amb dues peces de terra i un hort, eren subhastades per ordre del jutge per pagar el dot d'una tia àvia. El Soler de la Plana va posar masovers, va fer algunes millores a la casa i va pagar molts deutes que encara requieien sobre la propietat. Mentrestant el Francesc va morir i el va succeir el seu fill gran, el Pau. També va morir el Josep Soler i va heretar el seu patrimoni el Maurici Soler de la Plana.

El 13 de març de 1752, el Pau, en nom propi, i amb poders concedits per la seva mare vídua i pels seus germans Joan i Francesca, va protagonitzar un capítol més de la decadència del Grau. En presència del notari Antoni Thomasa de Cardona, va vendre's el dret de recuperar l'heretat venuda a carta de gràcia pel seu pare. El procurador del Maurici Soler de la Plana n'hi va oferir 1.000 lliures, però només en va cobrar trinco-trinco 200, ja que les restants 800 les devia al Soler per pagaments que aquest havia realitzat per compte seu. S'havien abonat diversos drets dominicals, s'havien quitat censals, alguns molt antics, s'havien pagat parts de dot que quedaven pendents, i algunes obres menors que s'havien fet a la casa.

En el capbreu de 1791, l'heretat Grau consta d'una porció de 800 jornals, més una peça de 30 jornals dita Campredó i la Plana Pedregosa, una dita l'Obaga de 50 jornals, el Comellaret, una peça de 100 jornals dita la Font del Grau, l'Obaguet Pla i l'Obaga Gran, i finalment un trosset al costat de la Mongia. Entre aquest capbreu i el de 1639 hi

ha unes diferències inexplicables. Durant el segle 19è la gran expansió de la vinya va fer pujar molt el valor de la terra. En la inscripció en el Registre de la Propietat, feta el 1864, la finca està valorada en 24.000 lliures catalanes, equivalents a 255.000 rals. El 1892 la finca es va hipotecar per 10.000 pessetes al Banco Hipotecario de España. La família Soler de la Pla va gaudir de les rendes del mas Grau durant un segle i mig, fins que el 1903 es va vendre aquesta finca, juntament amb les de la Torre i Oliveres del Pla, a Ramon Casas Gibert, de Matamargó. Una part del preu de venda va servir per cancel·lar la hipoteca. En el moment de la venda constava que la propietat tenia una extensió de 398 quarteres, o 110 hectàrees.

Signatura de Pau Grau (1753)

La família Casas va posseir el Grau i les altres dues heretats fins el 1969, quan es va vendre el conjunt a l'entitat Cooperativa de Fals, la propietària actual. Quan es va efectuar aquesta darrera venda però, l'antic mas ja no existia, perquè al començament de la dècada de 1940, l'amo Josep Casas Torrentó va manar enderrocar-lo. L'edifici ja es trobava deshabitat llavors, i alguns dels seus murs presentaven unes esquerdes tan evidents que eren un presagi de ruïna imminent. Durant l'enderroc van aparèixer, emparedades dins dels gruixuts murs, diverses olletes de terrissa, però les unces d'or que suposadament havien de

contenir, ja s'havien fet fonedisses. Les teules, les bigues de la teulada, i les pedres tallades, van ser transportades amb carro fins a la Torre, on aquests materials es van utilitzar per aixecar el cobert on avui s'hi troba el molí de pinso i les oficines de la UMAC. Dissortadament ningú va tenir cura de preservar les pedres del finestral gòtic de la façana, ni les dovelles del portal, que donaven caràcter al casal, tal com es pot observar en les fotografies.

Per completar la història, hem recopilat algunes dades relatives a persones que van viure al Grau en qualitat de masovers o cuidadors de la casa. El 1878 s'hi estava el matrimoni format per Isidre Boladeras Tomasa i Margarida Bonvehí Riera, però ignorem quant temps s'hi van estar. L'abril de 1919 van casar-se Miquel Grau Lladó, de cal Gaetano de la Creu, i Maria Jubert Serra, de cal Sadurní, i van anar a viure a la casa principal del Grau. El 1920 van tenir el Joan, que va morir al cap de poc, el 1921 el Benet, i el 1924 el Jaume. Joan Jubert, el germà de la Maria, va quedar-se vidu amb dues nenes petites, de manera que les va portar amb els seus oncles del Grau perquè les criessin. Es deien Enriqueta i Asunción.

Als masovers, a més de les terres pròpies de la masoveria, l'amo els havia cedit dos feixes d'hort situades sota la font d'Oliveres, que els proporcionaven la verdura i les patates necessàries per a mantenir la família. Just acabada la guerra, el Casas va decidir tancar la casa i els Grau van haver de canviar d'aires. Les nebodes van tornar amb el pare i els altres van anar a cal Xiscano, que es trobava buida. La Maria va morir d'un atac de feridura, mentre pujava al carro per fer el trasllat. Uns anys més tard, el vidu Miquel i el seu noi Benet es van casar respectivament amb mare i filla, de cal Xatino de Sant Martí de Torruella.